

**Briuselis, 2024 m. lapkričio 6 d.
(OR. en)**

14733/24

**CULT 97
EDUC 400
AUDIO 96
JEUN 268
DIGIT 214
RECH 473**

PRANEŠIMAS

nuo:	Tarybos generalinio sekretoriato
kam:	Nuolatinių atstovų komitetui / Tarybai
Dalykas:	Bibliotekų vaidmuo ugdant žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumą – <i>Politiniai debatai</i>

Delegacijoms priede pateikiamas pirmininkaujančios valstybės narės parengtas informacinis dokumentas, kuriuo bus remiamasi politiniuose debatuose, įvyksiančiuose 2024 m. lapkričio 25–26 d. Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto tarybos posėdyje.

Bibliotekų vaidmuo ugdant žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumą

Politiniai debatai

2024 m. lapkričio 26 d. Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto tarybos posėdis

1. ĮVADAS

2023–2026 m. Europos Sąjungos darbo plane kultūros srityje¹ pripažįstamas kintantis bibliotekų vaidmuo visuomenėje, visų pirma skatinant raštingumą visoje Europoje. Bibliotekos nėra tik knygų saugyklos; jos yra itin svarbios bendruomenės dalyvavimo, demokratinio dalyvavimo ir švietimo plėtojimo platformos, kuriose siūlomos įvairios paslaugos. Atlikdamos šį vaidmenį jos visų pirma prisideda prie žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo ugdymo, kuris tapo neatidėliotinu poreikiu vis labiau skaitmeniniame ir informacijos perpildytame pasaulyje.

COVID-19 pandemija išryškino bibliotekų, kaip esminių bendruomenės centrų, svarbą, nes izoliavimo metu jos buvo pritaikytos teikti tiek fizines, tiek skaitmenines paslaugas. Bibliotekos ir toliau teikė prieigą prie patikimos informacijos, atlikdamos itin svarbių sąjungininkių kovojant su klaidinga informacija vaidmenį – užduotį, kuri tebėra kaip niekada svarbi. Remiantis Tarptautinės bibliotekų asociacijų ir institucijų federacijos (IFLA) ir UNESCO viešųjų bibliotekų manifestu (2022 m.)², bibliotekos turi veikti kaip mokymąsi visą gyvenimą ir žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo ugdymą palengvinančios struktūros, suteikiančios piliečiams priemonių, kurių jiems reikia norint orientuotis šiandienos sudėtingoje žiniasklaidos aplinkoje.

¹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022G1207\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022G1207(01)).

² IFLA: Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija, <https://www.ifla.org/public-library-manifesto/>.

2023–2026 m. darbo plane kultūros srityje taip pat nurodyta, kad atvirojo koordinavimo metodo (AKM) grupė 2024–2025 m. turėtų dirbti su bibliotekomis, kad būtų toliau nagrinėjamas bibliotekų vaidmuo didinant dalyvavimą kultūriniame gyvenime ir skatinant įgūdžių ugdymą, remiant ne tik raštingumą, bet ir platesnius socialinės įtraukties ir demokratijos tikslus. Be to, Europos Tarybos ir Europos bibliotekų, informacijos ir dokumentacijos asociacijų biuro (EBLIDA) gairėse³ pakartojama, kad bibliotekų politikai tenka itin svarbus vaidmuo skatinant demokratinę, gerai informuotą, teisingą, tvarią, darnią ir įtraukią visuomenę.

2. PAGRINDINIAI IŠŠŪKIAI, KURIUOS REIKIA ĮVEIKTI

Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo ugdymas yra vienas iš didžiausių iššūkių, su kuriais susiduria šiuolaikinė visuomenė, be kita ko, Europoje. Klaidinga informacija ir dezinformacija sparčiai plinta; dažnai padėtis dar labiau blogėja dėl skaitmeninių platformų ir susiskaidžiusios žiniasklaidos aplinkos. Kadangi žiniasklaidos technologijos sparčiai vystosi, formaliojo švietimo metu žmonių įgytus įgūdžius reikia nuolat atnaujinti. Dėl savo patikimo statuso ir įsitvirtinimo bendruomenėse bibliotekos turi unikalią galimybę tarpininkauti tarp piliečių ir jų gaunamo didžiulio informacijos kiekio. Jos tai gali daryti siūlydamos mokymus, rengdamos švietimo programas ir teikdamos išteklius, kuriais didinamas informuotumas apie naudojimąsi žiniasklaida ir jos kūrimą. Taigi bibliotekos gali veikti kaip daugiafunkciai bendruomenės mokymosi centrai, kartu remdamos mokymąsi visą gyvenimą.

³ EBLIDA: Europos bibliotekų, informacijos ir dokumentacijos asociacijų biuras, <https://www.eblida.org/News/2022/Council-of-Europe-EBLIDA-Guidelines-on-Library-legislation-and-policy-in-Europe-en.pdf>.

Tačiau, siekiant visapusiškai išnaudoti šį potencialą, bibliotekoms reikia įveikti keletą pagrindinių iššūkių:

- švietimo, susijusio su žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo ugdymu, spragos: sparti skaitmeninių technologijų raida reiškia, kad žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo ugdymo programos turi būti reguliariai atnaujinamos, kad išliktų aktualios. Bibliotekos turi siūlyti mokymo programas ir priemones, kuriomis būtų ne tik ugdomi pagrindiniai žiniasklaidos įgūdžiai, bet ir remiamas formalusis švietimas, visų pirma susijęs su analitiniu mąstymu, patikimų šaltinių nustatymu, žiniasklaidos šališkumo suvokimu, naršymu interneto platformose siekiant saugios patirties internete, turinio kūrimo įgūdžiais, dalyvavimu demokratiname gyvenime ir etišku informacijos naudojimu. Bibliotekos skirtos įvairiems naudotojams, pradedant vaikais ir baigiant vyresnio amžiaus žmonėmis, turinčiais įvairių lygių žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo įgūdžių. Todėl labai svarbu parengti specialiai pritaikytas žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo programas, skirtas įvairių visuomenės grupių poreikiams tenkinti;
- infrastruktūra ir finansavimas: nors daugelis bibliotekų perėjo prie skaitmeninių paslaugų, infrastruktūros skirtumai, ypač kaimo ir atokiose vietovėse, daro poveikį jų veiksmingumui skatinant pagrindinius žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo įgūdžius. Siekiant pašalinti šias spragas ir standartizuoti prieigos prie išteklių lygį visuose regionuose, labai svarbus tinkamas finansavimas. Partnerystės su mokyklomis, akademine bendruomene, technologijų bendrovėmis, kitomis atitinkamomis privačiojo sektoriaus bendrovėmis, fondais ir pilietinėmis organizacijomis atlieka itin svarbų vaidmenį plečiant žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo programų taikymą. Išorės ekspertų žinių ir išteklių panaudojimas gali padėti plėsti žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo iniciatyvas, kad būtų galima pasiekti platesnę auditoriją, suteikti tikslinių žinių ir parengti specialiai pritaikytas mokymo programas;
- bibliotekininkų įgūdžių ugdymas: bibliotekos negali tobulinti žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo įgūdžių neinvestuodamos į savo žmogiškuosius išteklius. Bibliotekininkams reikia nuolatinio mokymo, kad jie neatsiliktų nuo technologinės pažangos ir bendruomenių, kurioms jie teikia paslaugas, kintančių poreikių. Šių įgūdžių ugdymas yra labai svarbus siekiant užtikrinti, kad bibliotekininkai galėtų padėti piliečiams orientuotis šiandienos skaitmeninėje informacinėje aplinkoje.

3. KLAUSIMAI POLITINIAMS DEBATAMS

Pirmininkaujanti valstybė narė prašo ministrų išnagrinėti, kaip bibliotekos gali pagerinti visuomenės žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo įgūdžius, ir pasidalyti įžvalgomis, remiantis šiais klausimais:

- Bibliotekų vaidmuo: *kaip bibliotekos gali išplėsti savo žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo programas, siekdamos pagerinti piliečių žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo ir kritinio mąstymo skaitant įgūdžius, kad padėtų jiems geriau įveikti skaitmeninio amžiaus iššūkius (pvz., dezinformaciją internete, patyčias internete ir neapykantos kurstymą internete, taip pat sintetines sankaitas)?*
- Išteklių, reikalingi aukštos kokybės paslaugoms teikti: *kokioms partnerystėms, pvz., su akademine bendruomene, technologijų bendrovėmis ir organizacijomis, turėtų būti teikiama pirmenybė siekiant užtikrinti, kad bibliotekos nuolat gautų naujausias žinias, kurių paprastai reikia visuomenei, ir kokios ES lygmens iniciatyvos galėtų padėti siekti šio tikslo?*
- Įgūdžiai, kuriuos turi įgyti bibliotekininkai: *kokių konkrečių įgūdžių reikia bibliotekininkams, kad jie sustiprintų savo gebėjimą mokyti žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo įgūdžių ir skatinti kritinį žiniasklaidos priemonių naudotojų mąstymą?*